

Шарл Уолгутер (C.C. Wolhuter) —

професор з порівняльної педагогіки та міжнародної освіти Північно-Західного університету (North-West University) Потчеструм Кампус (Potchefstroom Campus), Південна Африка (South Africa). Президент південноафриканської спільноти порівняльної педагогіки та історії педагогіки (SACHES), член виконавчого комітету Південноафриканського центру наукових досліджень (SAERA), член спільноти порівняльної педагогіки та міжнародної освіти (CIES), почесний член Болгарської спільноти порівняльної педагогіки, член Освітньої Асоціації Південної Африки. Коло наукових інтересів: порівняльна педагогіка та історія педагогіки, міжнародна освіта.

УДК 37.013.74

**ПОРІВНЯЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА МІЖНАРОДНА
ОСВІТА: МИНУЛЕ, СЬОГОДЕННЯ,
МАЙБУТНІЙ РОЗВИТОК
І ЗНАЧЕННЯ ЦІЄЇ ГАЛУЗІ НАУКИ***Переклад Джурило А. П.*

Серед чисельної кількості статей, присвячених проблемі порівняльної педагогіки, у свідомості читача безумовно постає питання про те, а що ж таке порівняльна педагогіка, і яке значення має ця галузь науки. Автор статті намагається відповісти на ці базові питання. Оскільки порівняльній педагогіці та міжнародній освіті складно дати чітке визначення та розкрити їхню природу у процесі довгого історичного розвитку, тож стаття розпочинається з короткого огляду історичної еволюції зазначеної галузі. Термін «порівняльна педагогіка» потрактовується як такий, що має три в одному аспекти в освіті: аспект системи освіти, аспект контексту й аспект порівняння. Розкрито становлення галузі міжнародної за рахунок галузі порівняльної педагогіки, що пояснюється розвитком галузі міжнародної освіти – міжнародна освіта пропонує глобальний погляд на освіту. Нарешті, актуальність цієї галузі науки пояснюється значенням функцій порівняльної педагогіки та міжнародної освіти, а саме: опис, розуміння, застосування (реформи системи освіти, поліпшення викладання, інформування інших наукових галузей освіти), оцінка та сприяння благодійному ідеалу.

Ключові слова: порівняльна педагогіка, міжнародна освіта, глобалізація, мультикультурна освіта, підготовка вчителя.

Запровадження нової галузі для навчання сприяє виникненню у свідомості студентів таких запитань:

- Що?; Тобто, що таке порівняльна педагогіка та міжнародна освіта?
- Чому?; Тобто, чому варто вивчати порівняльну педагогіку та міжнародну освіту? Яка корисність та значущість порівняльної педагогіки і міжнародної освіти?

- Коли? Як?; Тобто, коли і як виникла порівняльна педагогіка та міжнародна освіта?

У статті автор робить спробу дати відповідь на поставлені вище запитання. Оскільки складно дати трактування галузі порівняльної педагогіки та міжнародної освіти, і вони зайняли свою нішу значущості впродовж тривалого історичного періоду, наукова праця розпочинається з огляду історичної еволюції порівняльної педагогіки та міжнародної освіти. Огляд супроводжуватиметься роз'ясненням або визначенням терміна «порівняльна педагогіка та міжнародна освіта» для повного їх розкриття.

Порівняльна педагогіка та міжнародна освіта: історія еволюції, характерні риси сьогодення та перспективи майбутнього

Дати визначення порівняльній педагогіці досить складно (*cf.* Wolhuter, 2015). Вона може бути потрактована як така, що має надзвичайно широке значення (Colclough, 2010: 821) і «еклектична/різноманітна галузь із гнучкими кордонами і контурами, які важко розмежувати» (Epstein & Carroll, 2005: 62). Найкращий спосіб отримати зображення її природи та особливостей – це вивчення історичної еволюції галузі, оскільки саме таке дослідження допомагає виявити основні напрями, розвиток і кристалізацію тем, що характеризують сучасну ситуацію галузі (Wolhuter, 2001: 1).

Можна виокремити наступні сім періодів в історичній траєкторії порівняльної педагогіки (*cf.* Wolhuter, 2014: 2–3).

1. Період розповідей мандрівників (з незапам'ятних часів).
2. Період системного вивчення зарубіжних систем освіти для запозичення, з 1830 року.
3. Період міжнародного співробітництва (з 1925 року).
4. Період «Факторів і сил» (приблизно з 1930 року).
5. Період соціальної науки (з 1960 року).
6. Період різних теорій (з 1970 року).
7. Період неоднорідності (з 1990 року).

Зазначені періоди не варто розглядати як сім послідовних та таких, які взаємовиключають один одного чи розпочинаються один після другого. Скоріше, їх можна трактувати як невпинне розширення та експансію порівняльної педагогіки: йдеться про розширення цілей порівняльної педагогіки, значення порівняльної педагогіки, змісту порівняльної педагогіки, тем для дослідження та методів порівняльної педагогіки.

1. Період розповідей мандрівників

Порівняння – це та діяльність, що притаманна винятково людині. Отже, можемо зробити припущення, що перші людські істоти, які вступили у контакт із громадами, суспільством та культурою, що були відмінними від їх власних, почали порівнювати свої власні громади, суспільство і культуру, у тому числі й методи виховання дітей. Першу письмову викладку такого порівняння можна знайти у біографії грецького автора Ксенофонта (430–355 рр. до н.е.), який писав про перського царя Кіра Великого. У його біографії він порівняв грецький та перський способи виховання дітей. Такі письмові порівняння освітніх практик знаходили в

літературі з давніх-давен, але й у наш час вони присутні, наприклад, на сторінках газет чи популярних засобах масової інформації. Прикладом може слугувати книга «Бойовий гімн матері тигра» авторства Емі Чуа (Amy Chua) (2011 р.), що містить особисті розповіді дитини китайських іммігрантів у Сполучених Штатах Америки; порівняння американських і китайських способів виховання дітей. Оскільки такі розповіді мандрівників в основному епізодичні, схематичні та зовсім ненаукові, цей період може розглядатися як донауковий період становлення порівняльної педагогіки.

2. Період системного вивчення зарубіжних систем освіти з метою запозичення

На початку XIX ст. з'явився новий вид наукових мандрівників. Урядовці вивчали системи освіти та розвиток освіти у зарубіжних країнах з метою запозичення кращих ідей, методів, уроків і освітніх практик, щоб у подальшому імпортувати їх у власні освітні системи задля їх поліпшення. Цей розвиток стає зрозумілим на тлі зростання у той час національних держав у країнах Західної Європи та Північної Америки та створення національних систем початкової освіти у державах у межах національного проекту формування держави та нації. Такі дослідження систем освіти зарубіжжя з метою подальшого запозичення передового досвіду є тією діяльністю, яку уряди здійснюють й тепер у всьому світі. Хоча загалом подібні дослідження зарубіжних освітніх систем, як правило, не відповідають серйозності гуманітарних наук. Адже часто деякі системи освіти і освітні практики були оголошені кращими лише на основі упереджених ідей, вірувань та забобонів, а не на основі доказів. Порівняльна педагогіка все ще залишалася на донауковому етапі. Іншою серйозною проблемою є спрощене запозичення освітніх практик без взяття до уваги контекстуальних відмінностей між двома країнами (експортуючі та імпортуючі країни).

3. Період міжнародного співробітництва

Під час цього періоду розвитку порівняльної педагогіки відбувся перехід від простого запозичення задля поліпшення системи освіти в одній країні до більш мотиву альтруїстичного, універсального покращення: порівняльна педагогіка була покликана служити інтересам людства, щоб поліпшити його долю, підвищити якість життя людей. Першим, хто зробив науковий внесок у цьому періоді, був французький вчений Антуан Марк-Жюльєн (Marc-Antoine Jullien) (1775–1848), який використав термін «порівняльна педагогіка», тому його називають «батьком порівняльної педагогіки». Не зважаючи на те, що у XIX ст. ідеї Антуана Марк-Жюльєна не мали значного впливу, в сучасному світі вони реалізуються у різних формах: у діяльності міжнародних організацій, таких як ЮНЕСКО (Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури), міжнародних науково-дослідних проектах та оцінюваннях (наприклад, МЕА – Міжнародна асоціація з оцінки навчальних досягнень), у форматі конференцій товариств з порівняльної педагогіки та журналів.

4. Період «Факторів і сил»

Під час проведення лекції у 1900 р. в Гілфорд коледжі Оксфордського університету Майкл Седлер (Michael Sadler: 1875–1943) застеріг від ситуації з повальним запозиченням освітніх практики зарубіжних систем освіти. Він

пояснив, що національні системи освіти є результатом національних (контекстних) факторів, таких як географія, демографія, соціальна система, економіка, політична система, релігія та філософія. Національні системи освіти вбудовано у цей суспільний фундамент, що робить неможливим «пересадження» певних елементів системи освіти однієї країни в іншу. М. Седлер заклав цю основу для фази «факторів і сил» порівняльної педагогіки, у результаті чого компаративістами було розроблено схеми для аналізу контекстних факторів, які визначають національні системи освіти. Цей вид порівняльної педагогіки був надзвичайно популярним у міжвоєнній Європі та Північній Америці (тобто між 1919 і 1939 рр.), та й досі залишається домінуючим у порівняльній педагогіці (cf. Wolhuter, 2008: 334–336). Публікації та наукові дослідження тріумвірату («великої трійки») таких вчених-компаративістів, як Ісаак Кендел (Isaac Kandell: 1881–1965), Ніколас Ханс (Nicholas Hans: 1888–1969) і Фрідріх Шнайдер (Friedrich Schneider: 1881–1969) були у форматі «факторів і сил».

5. *Період соціальної науки*

Десятиліття після Другої світової війни ознаменувалися швидким відновленням економіки Європи, деколонізацією великої частини «третього світу» і, нарешті, економічним бумом в усьому світі у 60-х рр. XX століття. Післявоєнне відновлення Європи широко асоціювалося з освітою, рівнем освіти та професійної підготовки робочої сили в Європі. У ці часи панувала безмежна віра в силу освіти як фактору впливу для здійснення будь-яких бажаних соціальних змін. Брезінка (Brezinka) (1981: 2) описував це наступним чином: «Коли хтось хоче зробити щось для миру, він вимагає «виховання в душі миру», якщо хтось хоче зменшити кількість дорожньо-транспортних пригод, він рекомендує запровадити «освіту з дорожньо-транспортних правил».

Ця віра в силу суспільного підйому через освіту також впливала на галузь порівняльної педагогіки. Популярна парадигма в порівняльній педагогіці змістилася від «факторів і сил» до форми структурного функціоналізму і її похідної модернізації. Структурний функціоналізм розглядає суспільство як одиницю, що складається із безлічі взаємозалежних систем, з'єднаних між собою (економічної системи, соціальної системи, політичної системи тощо) та взаємопов'язаних інституцій. Зміна в одній системі може зумовити перетворення у всіх інших взаємопов'язаних системах. Окрім того, зміни можуть бути заплановані в одній системі, щоб викликати бажані перетворення в інших системах. Отже, освіта може бути використана для здійснення змін в інших системах, наприклад для економічного зростання (економічна система). Якщо розглядати країни «третього світу», що розвиваються, парадигма модернізації передбачала, що освіта є головним інструментом для розвитку та модернізації цих країн. Упродовж цього періоду, який досяг свого апогею у 60-х рр. XX ст., порівняльна педагогіка значною мірою переймала теоретичні основи від інших соціальних наук, таких як економіка чи соціологія, тому цей час іменується соціальним періодом порівняльної педагогіки. Другою особливістю п'ятого періоду є зліт освітньої експансії по всьому світу (Wolhuter & De Wet, 2015). Ступінь і сила цієї революції представлені в таблицях 1 і 2.

Таблиця 1

Зростання кількості учнів у світовому масштабі (x 000), (1950–2010 рр.)

Навчальний рівень / Рік	Початкова освіта	Середня освіта	Старша Освіта
1950	177 145	38 040	6 317
1960	243 487	68 926	11 174
1970	411 304	169 227	28 084
1980	541 556	264 379	51 037
1990	596 853	315 008	88 613
2000	654 722	450 397	99 511
2010	695 204	543 488	180 207

(Джерело: UNESCO, 1971, 1977, 1999, 2014).

Таблиця 2

Зростання валової кількості учнів (1950–2010 рр.) (у відсотках)

Навчальний рівень / Рік	Початкова освіта	Середня освіта	Старша Освіта
1950	59	13	5
1960	62	40	8
1970	89	36	9
1980	96	46	12
1990	99	52	14
2000	99	60	19
2010	107 ¹	70	30

(Джерело: UNESCO, 1971, 1977, 1999, 2014) (1950: цифри відібрані із найкращих наявних даних з демографії та кількісного складу учнів).

6. Період різних теорій

Рух освітньої експансії, що розпочався у 60-х рр. ХХ ст., не приніс передбачуваних соціальних результатів. Наприклад, замість того, щоб викоринювати безробіття, зріс спектр безробітних, які отримали шкільну освіту, особливо після економічного спаду в усьому світі, що відбувся після першої нафтової кризи в 1973 році. 70-і рр. ХХ ст. стали десятиліттям зростаючого песимізму серед компаративістів щодо соціальних дивідендів освіти. Сформувалися конкуруючі парадигми з теоріями модернізації та структурного функціоналізму, зокрема теорії аналізу світової системи та теорії відтворення, які розглядали освіту як потужний інструмент в руках можновладців у суспільстві для посилення тогочасних нерівностей у суспільстві (Wolhuter, 2007: 7–8). 1970–1980-і роки стали періодом існування різних теорій, коли прихильники теорії відтворення та ана-

¹ Понад 100 % через велику кількість учнів більш старшого віку у початкових школах.

лізу світових систем, з одного боку, і прихильники теорії модернізації та структурного функціоналізму, з другого, атакували одні одних.

7. Період неоднорідності

На початку 1990-х рр. прихильники різних парадигм більше не витрачали всю свою енергію на критику один одного; більше того, розвиваючись у душі постмодернізму, дослідники навіть проявляли толерантність до інших парадигм, розроблених у порівняльній педагогіці (Rust, 1992: 32). Постмодернізм відкидає поняття однієї точки зору/парадигми, що містить усю правду, але виступає за усвідомлення та визнання множинності перспектив знань. Цей період також став свідком швидкого збільшення кількості парадигм, що виникали у порівняльній педагогіці. Цю безліч парадигм було ідентифіковано, описано та нанесено на карту відомим компаративістом з університету Пітсбурга Роландом Полстоном (Rolland Paulston) у серії авторських публікацій аж до його смерті (Paulston, 1977, 1994, 1997, 1999).

Сучасний стан

Зазначені міркування характеризують і сучасний стан порівняльної педагогіки та міжнародної освіти. Упродовж тривалого часу провідні компаративісти нарікали, що зосередження уваги на парадигмах порівняльної педагогіки і міжнародної освіти, нехтуючи при цьому фактичним предметом дослідження, може призвести до того, що вони ризикують стати непотрібними для навчально-методичних напрацювань у світі (див. Psacharopoulos, 1990; Weeks та інші, 2006). По-друге, існує також відчуття, що у закупівлі постмодернізму оптом з його філософією, яка пасує усім, порівняльна педагогіка втратила свій моральний компас (Welch, 2013: 46).

По-третє, портрет цієї історичної еволюції предметної галузі за останні 60 років і результат цієї історичної еволюції можуть бути отримані з нещодавно опублікованого контент-аналізу статей, надрукованих у журналі «Огляд порівняльної педагогіки» (Comparative Education Review), що є найбільш авторитетним журналом у своїй галузі (Wolhuter, 2008).

Отже, як зазначалося на початку історичного аналізу, порівняльна педагогіка та міжнародна освіта, незважаючи на відчутне слідування історичним традиціям, все ж мають величезний потенціал для подальшого розширення (Wolhuter, 2008: 340). Незважаючи на світові тенденції втрати державами-націями своїх колись всесвітньо-могутніх статусів і зосередження влади, що рухаються в двох протилежних напрямках – з одного боку, до регіональних і глобальних одиниць, а з другого – децентралізованих і локальних структур та до індивіду, держава-нація залишається домінуючою одиницею аналізу, хоча значний потенціал мають також інші – як менші, так і більші одиниці. Географічні області, на яких зосереджується увага, також зазнають певного розширення. Недостатньо представлені є величезні райони південної та північної півкулі та Східної Європи (Wolhuter, 2008: 329–330). Дослідження з порівняльної педагогіки все ще сконцентровано у руках компаративістів з Північної Америки та Західної Європи, особливо з англomовних країн (Wolhuter 2008: 330–332), і така ситуація є несприятливою для подальшого розвитку цієї педагогічної галузі. (Wolhuter, 2013). Метод вивчення літератури все ще домінує у царині порівняльної педагогіки, незважаючи на наявність безлічі інших методів дослідження з перевіреною репутацією (Wolhuter, 2008: 333–334). Так само, незважаючи на розповсюдження парадигм, більшість досліджень з порівняльної педагогіки здійсниться в межах парадигми «фактори і сили», розглядаючи освіту як результат контекстних сил (Wolhuter 2008,

334–335). З теми дослідження випливає, що порівняльна педагогіка все ще має безліч «білих плям» при визначенні її дослідницького поля, яких вона не може позбутися ще з часів періоду «Факторів і сил», а саме – концентрації на соціальних силах, що формують систему освіти (Wolhuter, 2008: 340). Існує нагальна потреба збільшити кількість досліджень з питань, що є важливими для освіти, такі як методи навчання, підручники та оцінювання (там же: 340). І нарешті існує необхідність у дослідженнях результатів освіти для суспільства, таких як вплив освіти на економічне зростання та розвиток культури демократії тощо (Wolhuter, 2008: 340).

Орієнтири для майбутнього розвитку

Для подальшого розвитку та розповсюдження порівняльної педагогіки та міжнародної освіти можуть бути запропоновані три орієнтири, а саме:

- зростання економіки знань;
- кредо «Освіта як право людини»;
- зростання міжнародної освіти.

Найбільш розвинені національні економіки у світі наразі входять в епоху суспільства знань або знанневої економіки, тобто таке, де виробництво та споживання нових знань формує рушійну всієї економіки. Історики економіки ділять економічну історію суспільства на низку послідовних етапів. Перший і найпримітивніший етап – це етап мисливства та збирання, на якому полювання та збирання плодів були основою господарської діяльності. Після сільськогосподарської революції слідує сільськогосподарська економіка, де сільське господарство стає основним видом економічної діяльності. Відтак після промислової революції мануфактурна промисловість стала основою економіки. Наступний етап – це економіка послуг, коли послуги стають основними видами діяльності. Нарешті з'являється економіка знань. В економіці знань знання та освіта набувають більшої значущості порівняно з минулими періодами. Крім того, економіка знань потребує нових видів освіти, її переосмислення, що надає галузі порівняльної педагогіки та міжнародної освіти ще більшого значення.

У другій половині ХХ ст. кредо «Освіта як право людини» набиало все більшого розвитку. Освіта, як правило, розглядається як один із прав людини. Центральний документ у галузі прав людини – це Загальна декларація Організації Об'єднаних Націй з прав людини, яку було прийнято в 1948 році. У розділі 26 зазначається, що освіта є одним із основних прав людини (Організація Об'єднаних Націй, 1948).

Третій орієнтир – це поява міжнародної освіти. Схоже, що у нинішньому столітті глобалізації та проекту міжнародної освіти (як показано в таблицях 1 і 2), розвиток наукової галузі міжнародної освіти, дослідження освіти з глобального погляду є природним і повноцінним розвитком. Наступний розділ статті буде присвячено концептуальним роз'ясненням щодо порівняльної педагогіки та міжнародної освіти, більш докладно буде представлено міжнародну освіту.

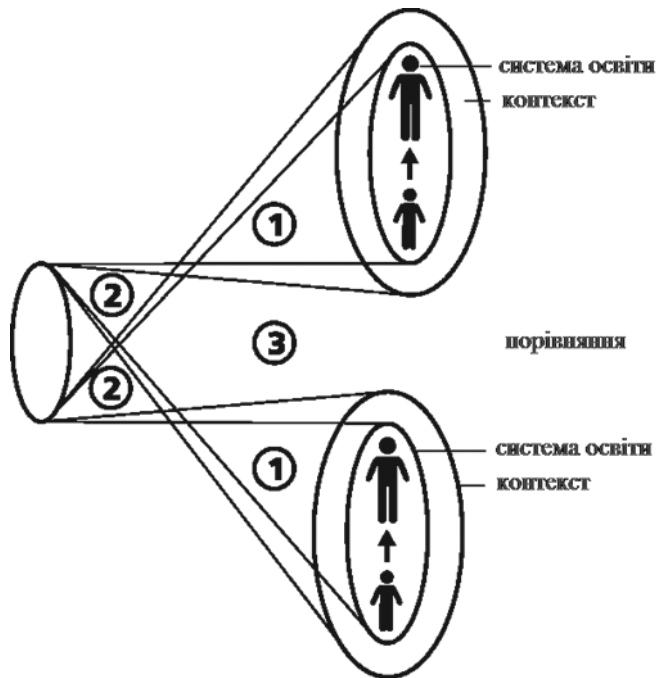
Що таке порівняльна педагогіка та міжнародна освіта?

Як згадувалося на початку цієї статті, серед учених немає однаковості у визначенні терміна «порівняльна педагогіка» (для діапазону визначення порівняльної педагогіки, відсилаємо зацікавлених читачів до праці М. Мензон (Manzon) [2011: 153–183]).

Порівняльна педагогіка може визначатися як така, що має три в одному погляди на освіту:

- аспект системи освіти;
- аспект контексту;
- аспект порівняння.

Схематично це можна продемонструвати наступним чином:

Рис. 1. Аспекти порівняльної педагогіки:

три в одному аспекти порівняльної педагогіки: 1) аспект освітньої системи; 2) аспект контексту; 3) аспект порівняння

Конкретний приклад освіти (освіти дорослих чи навчання дітей) – бути зацікавленим в інших наукових галузях освіти, таких як педагогічна психологія, що зазвичай лежить за межами кордонів порівняльної педагогіки. Порівняльна педагогіка зосереджує увагу на *системі* освіти. Проте поле зору порівняльної педагогіки значно ширше, ніж просто системи освіти. Система освіти вивчається в її соціальному контексті та розглядається як така, що формується шляхом або у результаті соціальних сил (географічних, демографічних, соціальних, економічних, культурних, політичних і релігійних). Зрештою, порівняльна педагогіка не наполягає на вивченні однієї системи освіти ізольовано в її соціальному контексті. Порівнюється різноманітність освітніх систем, форми їх соціальних контекстів – це і є порівняльний аспект.

Зважаючи на тенденції в обох вимірах науки та у сфері освіти, все більш переконливою стає думка про те, що термін «порівняльна педагогіка» варто замінити на визначення «порівняльна педагогіка та міжнародна освіта». Термін «міжнародна

освіта» має довгу історію і включає в себе багато значень (для простеження цього розмаїття значень зацікавлений читач може звернутися до наступних праць: Wilson, 1994; Philips & Schweisfurth, 2014: 53–71). У цій статті «міжнародна освіта» використовується у трактуванні Філіпса та Швайсфурта (Philips & Schweisfurth, 2014: 60), зокрема, як наука, що вивчає освіту крізь призму перенесення міжнародного аспекту. Першими працями, що були присвячені вивченню проблеми міжнародної освіти, були дві монументальні книги Філіпа Кумбса (Philip Coombs) (1968, 1985): «Світова освітня криза: системний підхід» («*The world education crisis: a systems approach*», 1968), «Світова криза у сфері освіти: погляд із вісімдесятих» («*The world crisis in education: the view from the eighties*», 1985). З наукової галузі порівняльної педагогіки відбулося перетворення у порівняльну педагогіку та міжнародну освіту, ідея чого полягала у тому, щоб поодинокі/обмежені дослідження та порівняння в кінцевому рахунку змогли змінитися на всеохоплюючі, глобальні дослідження проектів міжнародної освіти.

Значення порівняльної педагогіки та міжнародної освіти

Нарешті, відповідаючи на запитання про причини, мету та значення наукової галузі порівняльної педагогіки та міжнародної освіти, можна виділити наступні рубрики:

- 1) опис;
- 2) розуміння (інтерпретація/пояснення);
- 3) оцінювання;
- 4) застосування:
  - планування освіти,
  - навчання,
  - інші галузі педагогічних досліджень;
- 5) сприяння благодійним ідеалам.

Опис

Найбільше значення порівняльної педагогіки полягає в описі систем освіти/спільнот, що навчаються, в межах своїх соціальних контекстів для того, щоб задовольнити прагнення до знань як своєрідну та невід’ємну частину людської природи. Бірідей (Bereday) (1964: 5) писав: «Головним обґрунтуванням порівняльної педагогіки – є мисляча людина. Люди вивчають порівняльну педагогіку, тому що вони хочуть знати».

Розуміння: інтерпретація/пояснення

На наступній площині порівняльна педагогіка також задовольняє потребу зрозуміти наступне: освітні системи у спільнотах, що навчаються, пояснюються або розуміються через навколишні контекстні сили, які їх формують. І навпаки – якщо система освіти формується у суспільній матриці, в яку вона включена (а у свою чергу і форма суспільства й культури), то порівняльне дослідження систем освіти сприяє також розумінню культур чи суспільств. Надзвичайно доречною у цьому випадку є теза Ноа (Noah) (1986: 156–157) про те, що «освіта – це критерій суспільства». Значення порівняльної педагогіки є дуже актуальним у період мультикультурного суспільства та міжкультурної освіти.

Оцінювання

Порівняльну педагогіку використовують для оцінювання систем освіти, власної системи освіти, а також універсального оцінювання систем освіти. Живучи

у час конкретності глобалізованого світу, оцінювання проекту вітчизняної освіти набуває ще більшого значення, звідси і поширення досліджень, таких як дослідження MEA (Міжнародне енергетичне агентство (International Energy Agency (IEA)), PISA (Programme for International Student Assessment (Міжнародна програма оцінювання навчальних досягнень учнів)), ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку (Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD))), міжнародного рейтингу університетів тощо. Універсальна оцінка допомагає визначити, наскільки успішно є та чи інша система освіти різних країн світу, та чи може вона успішно реагувати на виклики XXI ст., а також допомагає оцінити межі та можливості суспільних наслідків освіти.

Прикладом останніх є:

- Якою мірою освіта може бути використана для забезпечення економічного зростання?
- Якою мірою освіту можна застосувати для ліквідації безробіття?
- Чи може освіта впливати на демократизацію культури?
- Які інструменти впливу пропонує освіта для забезпечення міжкультурної толерантності та міжкультурної співчутливості в полікультурному суспільстві?

Порівняльну педагогіку також застосовують для розробки нової системи освіти, планування освіти, реформування освітніх систем.

Нещодавно з'явилася низка публікацій, що проголошують значення (або потенційну цінність) порівняльної педагогіки у наданні допомоги вчителю для поліпшення його педагогічної праці.

Застосування: планування освітньої системи та реформи

Порівняльну педагогіку використовують також для розроблення нової системи освіти, планування освіти, а також її реформування (Watson, 2012: 32; Wiseman, 2012; Bray, 2014: 22–25). У процесі реформування або поліпшення системи освіти чи у боротьбі з освітніми аспектами, викликами або проблемами одна країна може отримати користь з досвіду реформування системи освіти іншої держави. Коли одна країна потребує вирішення певних освітніх питань чи труднощів, вивчення досвіду інших країн, які раніше почали розв'язувати ці проблеми, може розкрити масштаби і наслідки цієї проблеми для того, щоб зробити певні внески та запропонувати можливі рішення проблеми. Прикладом є авторська публікація (Wolhuter, 2003), у якій висвітлено цінний досвід Німеччини та інших країн у становленні дуальної системи професійно-технічної освіти та підготовки, який змогли використати функціонери від освіти у Південно-Африканській Республіці, коли країна приступила до започаткування такої системи освіти.

Застосування: поліпшення викладацької діяльності

Нещодавно з'явилася низка публікацій, що проголошують значення (або потенційну цінність) порівняльної педагогіки у наданні допомоги викладачу для поліпшення його педагогічної праці (Bray, 2014: 19; Panel, 2008).

Дослідження з порівняльної педагогіки можуть слугувати оцінкою досвіду окремих методів навчання та змісту. Не менше значення має роль порівняльної педагогіки у наданні допомоги у поліпшенні викладацької діяльності, практики в мультикультурному класі – як це переконливо показала Пенел (Panel, 2008) у своєму порівняльному дослідженні англо- та франкомовних класів.

Застосування: обслуговування інших галузей освітніх досліджень

Порівняльна педагогіка також використовується в інших галузях освітніх наук (і навіть за її межами, у суміжних областях соціальних наук), наприклад, для філософії освіти порівняльна педагогіка виступає свого роду вітриною, що слугує відображенням різноманітних філософських напрямів розвитку освіти, що були актуальними у певних місцях, у певний час в історії.

Благодійні ідеали

Оригінальним джерелом натхнення у науковій галузі порівняльної педагогіки є філантропічні ідеали часів Жюльєна (Jullien), що залишається найблагороднішою справою порівняльної педагогіки. Робота на благо людства в нинішню епоху глобалізації є більш актуальною, ніж будь-коли, адже освіта покликана виховати «громадянина світу» з творчим, критичним та бережливим мисленням (Scheller, Wolhuter, EDS, 2011).

Вступаючи у XXI ст., людство зустрічається із низкою приголомшливих змін та подій, у той же час тривожних і цікавих. Ці зміни настільки знаменні, що Мартін (Martin) (2006 р.) робить такий висновок: XXI ст. буде визначальним для майбутнього людства, якому щоб вижити – потрібно реагувати на виклики нинішнього сторіччя (згадаймо лише, наприклад, екологічні кризи та технологічні революції). У такій ситуації освіта набуває такого великого значення, як ніколи раніше. Освіта має так забезпечити нове покоління, щоб воно могло відповідати на виклики сьогодення та майбутнього. Окрім цього, освіта виконує свою вагомую роль у суспільстві знань, що полягає у забезпеченні національної конкурентоспроможності у «пласкому» світі та у забезпеченні права на освіту як невід’ємного права кожного громадянина. При такому порядку речей наукова галузь порівняльної педагогіки і міжнародної освіти має бути дороговказом на шляху просування міжнародного освітнього проекту, гарантуючи, що у філософії Сена (Sen) (1999 р.) або Нусбаума (Nussbaum) (1999 р.) кожна людина на планеті має максимальну свободу, щоб насолодитися вільним, повноцінним життям.

References

1. *Bereday, G.Z.F.* 1964. *Comparative Method in Education*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
2. *Bray, M.* 2014. *Comparative Education: Actors and purposes*. In: M. Bray, B. Adamson and M. Mason (eds). *Comparative Education: Approaches and methods*. Hong Kong: Springer and the Comparative Education Research Centre, the University of Hong Kong: 19-46.
3. *Brezinka, W.* 1981. *The limits of education* *Logs*, 1: 2–5.
4. *Colclough, C.* 2010. *Development studies and Comparative Education: where do they find common cause?* *Compare* 40(6): 821–826.
5. *Coombs, P. H.* 1968. *The world education crisis: a systems approach*. New York: Oxford University Press.
6. *Coombs, P. H.* 1985. *The world crisis in education: the view from the eighties*. New York: Oxford University Press.
7. *Epstein, E. and Carroll, K. J.* 2005. *Abusing Ancestors: historical functionalism and the postmodern deviation in comparative education*. *Comparative Education Review* 49(1): 62–88.
8. *Manzon, M.* 2011. *Comparative Education: The construction of a field*. Hong Kong: Springer and the Comparative Education Research Centre, the University of Hong Kong.

9. *Martin, J.* 2006. *The Meaning of the 21st Century: A vital blueprint for ensuring our future.* London: Transworld.
10. *Noah, H. J.* 1986. *The Use and Abuse of Comparative Education.* In: P. G. Altbach. and G. P. Kelly (eds). *New Approaches to Comparative Education.* Chicago: The University of Chicago Press: 153–165.
11. *Nussbaum, M.* 1999. *In Defense of Human Values.* <http://philosophy.uchicago.edu/faculty/files/nussbaum/In%20Defense%20of%20Universal%20Values.pdf> Date of Access: 19 July 2015.
12. *Paulston, R. G.* 1977. *Social and Educational Change: Conceptual frameworks.* *Comparative Education Review* 21: 37–395.
13. *Paulston, R. G.* 1994. *Four Principles in a Non-Innocent Social Cartography.* In: R. G. Paulston (ed.). *Social Cartography: Mapping ways of seeing social and educational change.* New York: Garland: XV–XXIV.
14. *Paulston, R. G.* 1997. *Comparative and International Education: Paradigms and theories.* In: T. Husen and T. N. Postlethwaite (eds). *The International Encyclopedia of Comparative Education* (second edition). Oxford: Pergamon.
15. *Paulston, R. G.* 1999. *Mapping Comparative Education after Postmodernity.* *Comparative Education Review* 43(3): 438–463.
16. *Phillips, D. P.* and *Schweisfurth, M.* 2014. *Comparative and International Education: An introduction to theory, method and practice* (2nd edition). London: Bloomsbury.
17. *Planel, C.* 2008. *The rise and fall of comparative education in teacher training; should it rise again as comparative pedagogy?* *Compare* 38(4):381–383.
18. *Psacharopoulos, G.* 1990. *Comparative Education: From theory to practice: Are you a A; neo or a B;ist?* *Comparative Education Review* 34: 369–380.
19. *Rust, V.D.* 1996. *From Modern to Postmodern Ways of Seeing Social and Educational change.* In: Paulston, R.G. (ed.). *Social Cartography and Educational Change.* New York: Garland: 29–51.
20. *Schneller, P. L. and Wolhuter, C. C.* (eds). 2011. *Navigating the CO: Creativity, Core, Compassion, Character, Cosmopolitanism and Critical Awareness An Introduction to Comparative Education.* Noordbrug: Keurkopie.
21. *Sen, A.* 1999. *Development as Freedom.* Oxford: Oxford University Press.
22. UNESCO. 1971. *UNESCO Statistical Yearbook 1971.* Paris: UNESCO.
23. UNESCO. 1977. *UNESCO Statistical Yearbook 1977.* Paris: UNESCO.
24. UNESCO. 1993. *UNESCO Statistical Yearbook 1993.* Paris: UNESCO.
25. UNESCO. 1999. *UNESCO Statistical Yearbook 1999.* Paris: UNESCO
26. UNESCO. 2014. *Statistics.* [<http://www.uis.unesco.org>] [Date of Access: 10 April 2014].
27. United Nations. 1948. *Universal Declaration of Human Rights.* <http://www.un.org/en/documents/udhr/> [Date of Access: 18 July 2015].
28. *Watson, K.* 2012. *South-east Asia and Comparative Studies.* *Journal of International and Comparative Education* 1(1): 31–39.
29. *Weeks, S. G., Herman, H., Maarman, R. and Wolhuter, C.* 2006. *SACHES and Comparative, International and Development Education in Southern Africa: The challenges and future prosepcts.* *Southern African Review of Education* 12(2): 5–20.
30. *Welch, A.* 2013. *Technocracy, Uncertainty, and Ethics: Comparative Education in an era of postmodernity and globalization.* In: Arnove, R. F., Torres, C. A. and Franz, S. (eds). *Comparative Education: The dialectic of the global and the local.* Rowman and Littlefield: 27–54.
31. *Wilson, D. N.* 1994. *Comparative and International Education: Fraternal or Siamese Twins: A preliminary genealogy of our twin fields.* *Comparative Education Review* 38: 449–486.

32. *Wiseman, A. W.* 2012. A Framework for Understanding International Perspectives in Education. In: N. Popov, C. Wolhuter, B. Leutwyler, G. Hilton, J. Ogunleye and P. A. Almeida (eds). *International Perspectives on Education*. Sofia: Bulgarian Comparative Education Society: 1–21.
33. *Wolhuter, C. C.* 2001. Comparative Education: Some Characteristics. In: H. J. Steyn, S. C. Steyn, E.A.S. de Waal & C.C.Wolhuter. *The education system: structure and issues*
34. Noordbrug: Keurkopie: 1–26.
35. *Wolhuter, C. C.* 2003. Die beoogde stelsel van tweeledige beroepsonderwys en-opleiding in Suid-Afrika: potensiaalbepaling vanuit 'n vergelykende perspektief. *South African Journal of Education* 23(2):145–151.
36. *Wolhuter, C. C.* 2007. The development of comparative education. In: C. C. Wolhuter, E. M. Lemmer & N.C. de Wet (eds). “Comparative education: Education systems and contemporary issues” Hatfield: JL van Schaik: 2–12.
37. *Wolhuter, C. C.* 2008 Review of the Review: constructing the identity of comparative education. *Research in Comparative and International Education* 3(4): 323–344.
38. *Wolhuter, C. C.* 2015. Quisnam Sum Ego? Crises of identity in Comparative Education and the call for comparison of comparative studies In: A. W. Wiseman & N. Popov (eds). *Comparative Sciences: Interdisciplinary approaches*. Bingley: Emerald: 15–35.
39. *Wolhuter, C. C.* 2014. Comparative Education: Past, present and future. In: H.J.Steyn & C.C.Wolhuter (eds). *The Education System: A Comparative Education perspective*. Noordbrug: Keurkopie: 1–23.
40. *Wolhuter, C. & De Wet, C.* 2015. The Worldwide Expansion of Education since the Middle of the Twentieth Century: Reconstruction and Assessment. *Journal of Social Science* 42(2): 105–114.

Волхутер Ч.

СРАВНИТЕЛЬНАЯ ПЕДАГОГИКА И МЕЖДУНАРОДНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ПРОШЛОЕ, НАСТОЯЩЕЕ, БУДУЩЕЕ РАЗВИТИЕ И ЗНАЧЕНИЕ ЭТОЙ ОБЛАСТИ НАУКИ

Среди многочисленного количества статей, посвященных проблеме сравнительной педагогики, в сознании читателя безусловно возникает вопрос о том, а что же такое сравнительная педагогика, и какое значение имеет эта отрасль науки. Автор статьи пытается ответить на эти базовые вопросы. Поскольку сравнительной педагогике и международному образованию сложно дать четкое определение и раскрыть их природу в ходе долгого исторического развития, статья начинается с краткого обзора исторической эволюции данной отрасли. Термин «сравнительная педагогика» трактуется как имеющий три в одном аспекты в образовании: аспект системы образования, аспект контекста и аспект сравнения. Раскрыто становления отрасли международной за счет области сравнительной педагогики объясняется развитием области международного образования – международное образование предлагает глобальный взгляд на образование. Наконец актуальность данной отрасли науки объясняется значением функций сравнительной педагогики и международного образования, а именно: описание, понимание, применение (реформы системы образования, улучшения преподавания, информирования других научных отраслей образования), оценка и содействие благотворительной идеала.

Ключевые слова: сравнительная педагогика, международное образование, глобализация, мультикультурное образование, подготовка учителя.

Wolhuter C. C.

COMPARATIVE AND INTERNATIONAL EDUCATION: PAST, PRESENT AND FUTURE EVOLUTION AND SIGNIFICANCE OF A FIELD

This article attempts to provide an answer to the above questions with respect to Comparative and International Education. In reconstruction of the historical evolution of Comparative and International Education, this article distinguishes between the following seven phases: Phase 1: A phase of travellers' tales; since time immemorial; Phase 2: A phase of the systematic study of foreign education systems for borrowing; since 1830; Phase 3: A phase of international cooperation, since 1925; Phase 4: A "factors and forces" phase, since about 1930; Phase 5: A social science phase, since 1960; Phase 6: A phase of heterodoxy, since 1970; Phase 7: A phase of heterogeneity, since 1990.

During its historical evolution Comparative and International Education went through seven phases, namely travellers' tales, borrowing, international cooperation, factors and forces stage, a social science phase, a phase of heterodoxy and a phase of heterogeneity. For the future development and deployment of Comparative and International Education, three beacons can be offered, namely the rise of knowledge economies, the Creed of Education as a Human Right, and the rise of International Education.

For the future development and deployment of Comparative and International Education, three beacons can be offered, namely the rise of knowledge economies, the Creed of Education as a Human Right, and the rise of International Education.

The most basic utility of Comparative Education is to describe education systems/ learning communities, within their societal contexts, in order to satisfy the yearning for knowledge which is sui-generis part of human nature.

Comparative Education serves to evaluate education systems, the own education system as well as universal evaluation of education systems. In an age of a competitive globalised world, the evaluation of the domestic education project assumes even bigger importance – hence the proliferation of studies such as the IEA studies the OECD PISA studies, and the international ranking of universities. The universal evaluation entails how well the education systems of the world rise up to the challenges of the twenty-first century world as well as an estimation of the limits and the possibilities of the societal effects of education.

Keywords: Comparative Education, International Education, Globalisation, Multicultural education, Teacher education.

